

УДК 929:821.162.1

Олександр Янішевський
ORCID 0000-0002-2198-2336

ВАНДА МИХАЙЛОВ ЯК ТАБУ ЛЮДСЬКОЇ ПОВЕДІНКИ: МІКРОКОСМОС ЧЕСЛАВА СТРАШЕВИЧА В «ЗОЗУЛЯХ ЛІСУ VISILE»

Анотація. Ванда Михайлов живе у залізничній будці свого батька-стрілочника поблизу станції Турмонти (Литва, Варшавсько-Петербурзька залізниця). Її спосіб життя відрізняється від звичайного для інших людей. Вона увесь час уявляє себе проводирем натовпу, демосу, народу, який треба вести до якихось вершин в ім'я соціальної перебудови. Веде уявні діалоги з політиками першої половини XX століття, передусім із Муссоліні та Рузвельтом. У другу чергу зі Сталінім і Гітлером. Врешиті-реши Ванда створює для себе і в собі певний світ, який є антагоністом до світу реального. Проте світ-антагоніст, внутрішній світ лісовички (ненормальної з лісу. – **Я. О.**) стає чимось подібним до ідеології терористів-одинаків XIX ст. і штовхає її на вчинок, який є **табу** з погляду звичайної людини, однак буденним з точки зору шаленця і навіженого.

Ключові слова: табу, дискурс, розмірковування, тероризм, одиначка.

Інформація про автора: Янішевський Олександр Олександрович, канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри видавничої справи та редагування Навчально-наукового Видавничо-поліграфічного інституту Національного технічного університету України «КПІ ім. Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна

Електронна адреса: vykladachov@ukr.net

Oleksandr Yanishevskiy

VANDA MIKHAILOV AS A TABOO OF HUMAN BEHAVIOR: CZESŁAW STRASZEWICZ MICROCOSMOS IN «KUKUSHKA FORESTS VISILE»

Abstract. The issue of taboos in literature is not a question of what cannot be done in life, in sociocultural practices, and in individual apperceptions - such an

approach is sinful with its utilitarianism and depth. Taboo is what transforms dialectical into metaphysical, leads to dynamic immobilization with its subsequent devastation. Behind such processing and conducting there are discursive changes in the world of the individual as well as the world of the community in which the individual realizes his existence. If we resort to analogy, the taboo category in written texts is similar to Planck's constant in quantum physics. Even if for some condition even one digit were changed far behind the decimal point in its continued fraction (which it is itself), the world would become different at all; first of all, it is supposed in its extrapolation to organic life, accordingly, of course, would be different and the reception of this world would be the whole biocenosis.

The taboo for any sociocultural practice, a variation of which is literature as a subject, is a multifaceted and multi-shadowed phenomenon. The edges of his understanding are thin and ambiguous - similar to a number far behind the decimal point in a continued fraction - but "break" at least one edge, her personality intelligibility, and also of others in the context of the whole concept of category, changes and the being "worrying about crossing" this edge and the existence of the surrounding social reality. Maurice Druon concluded that the elimination of the taboo, its transgression and trampling in the discourse of the activities of the elite of society, will necessarily lead to the strengthening of the role of mediocrity in history, which in the future will end the last one due to the end of a discourse like this. And Czesław Straszewicz concluded that trampling a taboo, its interpretation as something that hinders the self-realization of an individual, includes the conciliatory dualism of the reception of crime as simply a fact (not necessarily a misfortune) and a fluid modernity with its freedom from all moral and legal limitations, narrowness of mind and conditions. existence. On the one hand, when there are certain prohibitions in society, the social world is rigidly structured, hierarchical, burdened with a network of various communication obligations, the destruction of taboos is a protest for social lifts, on the other - violating the prohibitions, even partially, may have unforeseen consequences.

Key words: taboo, discourse, reflection, terrorism, loner

Information about author: Oleksandr h Yanishevskiy, doctor of philology, associate professor, Associate professor of the Department of publishing and editing Educational and scientific Publishing-printing institute National technical University of Ukraine «KPI them. Igor Sikorskyi», Kyiv, Ukraine

E-mail: vykladachov@ukr.net

Aleksander Janiszewski

WANDA MICHAJŁOW JAKO TABU
ZACHOWANIA LUDZKIEGO: MIKROKOSMOS CZESŁAWA
STRASZEWICZA W «KUKUŁKACH Z LASKU VISILE»

Abstrakt. Wanda Michajłow żyje w budce kolejowej u swego ojca, zwrotniczego na turmonckiej kolei. Jej tryb życia różni się od typowego dla innych ludzi. Ona cały czas wyobraża siebie jako wodza tłumu, demosu, ludu, który trzeba prowadzić na jakieś szczyty w imię kształtowania nowych form bytu. Prowadzi wyimaginowane rozmowy z politykami pierwszej połowy XX stulecia, przede wszystkim z Mussolinim i Rooseveltem. Następnie ze Stalinem a Hitlerem. Wreszcie Wanda stwarza w sobie pewien świat, który jest antagonistą do świata realnego. Jednak świat antagonistyczny, wewnętrzny świat leśnej dziewczyny staje się czymś podobnym do ideologii samotnych terrorystów XIX wieku i popycha ją do czynu, który jest **tabu** z punktu widzenia zwykłego człowieka, lecz zwyczajnego z punktu widzenia szaleńca i fanatyka.

Słowa kluczowe: tabu, dyskurs, rozmyślanie, terroryzm, jednostka.

Nota o autorze: Janiszewski Aleksander, doktor PhD, docent, docent katedry Edytorstwa i redagowania Akademicko-naukowego Instytutu wydawniczo-poligraficznego Narodowego uniwersytetu technicznego Ukrainy «KIP im. Igora Sikorskiego», m. Kijów, Ukraina

E-mail: vykladachov@ukr.net

«Будь-який неправий вчинок, навіть здійснений заради правої справи, несе в собі прокляття» [4, s. 479], – ця думка Ангеррана де Мариньї, коад'ютора французького короля Філіпа IV Красивого, що осяяла його за кілька годин до страти на шибениці, коли що-небудь змінити було вже неможливо, і донесена до нас його сучасниками, наче увінчує сам дискурс *табу* для людини, коли він (*diskursus*) власне дискурсом вже і не є, оскільки усі розмірковування у цей момент набувають свого апофеозу внаслідок попередніх переступлень суб'єктом певної границі моральності, поведінки, відчуття навколишнього світу як соціософських категорій. Дискурс у такому випадку може лише віддалено імплементуватися в один зі своїх сенсів: звернення до аудиторії (натовпу, публіки), промову перед засуджувальним ареопагом

без усяких сподівань на хоч якусь рефлексію з протилежного боку. Ангерран де Маріні був незамінним для свого сюзерена, дуже багато зробив для централізації його влади у тогочасній Франції, внаслідок чого його діяння стали звичайним переліком його ж нешляхетних вчинків (можна навіть говорити про їхню потворність і виродливість), виголошених йому на суді (правильніше сказати судилищі), у чому **не було** вже ані висновків, ані розмірковувань, ані відсилань до ситуацій, що стали причиною цих діянь – тобто усього того, що і становить поняття дискурсу.

Проблема *табу* в літературі не є питанням про те, чого не можна робити в житті, у соціокультурних практиках, допускати в аперцепціях індивідуума – такий погляд грішить своєю утилітарністю і неглибиною. *Табу* є тим, що перетворює діалектичне в метафізичне, веде до знерухомлення динамічного з наступним його знищенням. За таким перетворювальним провадженням стоять дискурсивні зміни світогляду особистості, рівно як і світогляду суспільства, в якому вона об'єктивує свою екзистенцію. Якщо вдаватися до аналогії, то категорія *табу* в літературних текстах подібна до сталої Планка у квантовій фізиці. (Як відомо, у випадку зміни, з якихось причин, хоча б однієї цифри далеко після коми у ланцюгу її дробового десяткового запису (який вона становить із себе) світ став би взагалі іншим; передусім, як припускається, у своїй екстраполяції на органічне життя, відповідно, ймовірно, відбулася б й інша рецепція того світу усім біоценозом.)

Табу для будь-якої соціокультурної практики, різновидом якої є і література в якості суб'єкта, є явищем мультиаспектним і з багатьма відтінками. Межі розуміння його є тонкими і неоднозначними, проте «зміна» хоча б однієї такої границі тягне за собою «перекваліфікацію» поняття інтелігібельності у його диверсифіковано-персональному вимірі для кожного члена суспільства (як вже згадувана цифра десь далеко після коми у записі сталої Планка, стосовно якої, можливо, і варто було б замислитися на предмет її зміни (безумовно, в теорії – у жодному разі не роблячи щось практично)). Моріс Дрюон робить висновок, що усвідомлене знищення категорії *табу*, його зневажальне розтоптування як дискурсу діяльності еліти суспільства (в дрюонів-

ській рефлексії французького) з необхідністю провадить до зміцнення ролі посередності в історії, що у майбутньому *окінечить*¹ останню внаслідок закінчення дискурсу як такого. А Чеслав Страшевич у свою чергу робить висновок, що неґація *табу*, його інтерпретація як чогось, що стоїть на заваді самореалізації особи містить у собі примирливий дуалізм рецепції злочину як просто факту (небов'язково нещастя) і *динамічної сучасності* з її свободою від усіх морально-правових обмежень, імплементацією навіть неприпустимих з будь-якого погляду думок, свободою умов екзистенції [2]. З одного боку, коли існують певні заборони у суспільстві, соціальне життя є жорстко структурованим, ієрархічним, обтяженим павутинням різних комунікативних зобов'язань, знищення *табу* є протестом на користь соціальних ліфтів, з іншого – навіть часткове відринення заборон може таїти у собі непрогнозовані наслідки.

Ванда Михайлов мешкає у залізничній будці у свого батька Мечислава, що працює стрілочником на турмонцькій колії у Литві, поблизу Вільно. Вчиться в університеті, але навіщо і для чого вчиться, якщо *так* вчиться: «Її реферат про кардинала Ришельє був своєрідним *curiosum*, оскільки в усьому довгому рефераті прізвище Ришельє зустрічалося три рази, а Муссоліні сорок три». Або: «...певну сенсацію викликала її лекція в історичному гуртку на тему: “Долі світу й індивідуальність особи”; ніхто не міг вгадати, звідки Ванда М. “передрала” свою лекцію. Інакше кажучи, мала недобрый поголос» [1, s. 58]. Літо проводить в лісі, де веде дивне життя: або нічого не робить, виголошуючи чудернацькі речі про сильних світу цього, або береться за ремесло своєї померлої матері Жермени, яка займалася свого часу у Вільно далеко не цнотливим фахом, або перевдягається у дивакуваті наряди і поводить у найближчому поселенні наче з намірами про потенційний злочин, або звертається до батька з незрозумілими для нього проханнями, часто-густо жажливими: «Може вб'єш мене зараз, батьку?» [1, s. 61] – її існування є якимсь симулякром, нетиповим для інших людей. А регулярне читання «Газети Віленської» у трактирі

1 *Окінечування* – філософський термін, що означає кінець розвитку діалектичного буття і його перетворення у буття метафізичне. Введений Гегелем.

пані Бернардинської є, на думку Страшевича, інтродукцією до певної *асоціалізації* майбутнього вчинку, оскільки: «Морфій не є тим для наркоманів, чим газета є для Ванди» [1, s. 65]. Порівняння читання з морфієм, окреслення дихотомії порочність – цнота укупі з перверсивним «шануванням» батька – безвольного, морально роздавленого Мечислава, що вже багато років тяжко журиться за своєю померлою дружиною, – інтерпретація великого почуття кохання у позитивістсько-прагматичному дискурсі, де власне про кохання і не йдеться, а є лише тілесні контакти між особами різної статі в ім'я досягнення індивідуально-конкретних цілей для кожного учасника – це можна трактувати як конструювання Чеславом Страшевичем мікрокосмосу душі такого *homo sapiens*, який є екстраполяцією архетипів, введених і озвучених ще у ХІХ ст. в соціальних практиках одним із вкрай неоднозначних із сьогодишнього погляду письменників у своєму романі-передбаченні [6].

Йдеться про архетип *нащадка*, сповненого, вкрай не бажаючи того, своєї місії та про його екстраполяцію в інших самодостатніх письмових джерелах. Як зазначає М. Кашурніков [5, s. 63], такий *нащадок* відчуває себе носієм духовного тягара, який не може до кінця усвідомити. Понад те, цей тягар рефлексується ним як власний хрест. Навколишні люди визнають за таким нащадком право брати на себе і нести той тягар не внаслідок **походження** цієї особистості, а внаслідок її **інтровертної** сили, завдяки якій вона (особистість) й визнається як «така, що має владу». А це і є пряме порівняння із Вандою Михайлов, харизма якої (хоч і дуже специфічна) багато в чому подібна до *нащадкової*. Обидва зробили себе самі: нащадок усіма своїми діями заперечивши попереднє виховання свого ментора, а Ванда, – створивши для себе і в собі внутрішній світ, що є антагоністом світу реального. Проте світ-антагоніст, внутрішній світ цієї дивачки з лісу стає уподібненням до ідеології не лише *нащадка*, але й сина ментора.

«Чого хотіла, Бог її знає. Буяли в ній таємничі прагнення вічного панування, керування плином справ, формування нових форм побуту. Носа за межі Вільно ніколи не поткнувши, в лінійній атмосфері провінційного життя нудьгувала ця незвичайна дівчина за подіями

великими і вирішальними, співвідносними з долями Марії-Терези і Клеопатри» [1, s. 62] (Пер. мій. – Я. О.).

Однак *нащадок*, незважаючи на усю свою внутрішню силу, психологічно не готовий **панувати** над умислами і душами людей: «Чому усі чекають від мене чогось, чого від інших не чекають? До чого мені зносити те, чого ніхто не переносить, і напрошуватися на тягарі, яких ніхто не може знести?» [6, s. 274], у той час як Ванда Михайлов у своєму внутрішньому світові усе тримає під жорстким контролем: «Летаргічність околиці, по ночах ще більш забутої, провокувала її на істеричні вибрики. Пліч-о-пліч ішла тепер зі Сталіним» [1, s. 63]. Адже мистецтво *панувати* архетипічно окреслюється, передусім, через можливість упорядковувати суспільство [5, s. 63].

У своєму замкненому світі, який ніхто не може досягнути і куди ніхто не може проникнути, Ванда була Сталіним, з чого випливає, що Михайлов є у чомусь екстраполяцією варіації сумного передбачення на тему архетипу величавої особи, поєднує в собі мистецтво *нащадка* і сина ментора: подібно до *нащадка*, вона санкціонує, увінчує зв'язки між людьми (своїми вечірніми прогулянками до містечка, щоразу дивно вдягаючись, стає центром уваги); подібно до сина ментора Ванда безпосередньо єднає тих самих людей (свого батька Мечислава, стрільця Жейма, старообрядця Фадея, шинкарку Бернардинську, сержанта-капельмейстера і взагалі усіх, з ким у той чи інший спосіб спілкується), інакше кажучи, стає *верховним*, верховним *сакральним* для них. Але який знак, риса, відбиток такої сакральності! «Моторошна панна простягає до нього (сержанта-капельмейстера. – Я. О.) щупальця і сміється у світлі зірок, як страхіття» [1, s. 71]. Син ментора: «Затуманиться Земля, заплаче за старими богами... <...> тут-то ми й пустимо <...> **Йоро**» [6, s. 395].

Тавро, знак чорноти лежить на цій сакральності. Бажання, чи навіть жага, стати сірим кардиналом майбутніх подій і діянь, що радикально змінять світ і понад те – космос усієї ойкумени на свою протилежність не може прийматися іншими людьми. Ванда Михайлов, подібно до демоніци Ліліт, втілюється в різні об'єкти (передусім в різний одяг), щоб зробити зло чоловікам з метою... зламати їхні-

ми руками моральні *табу* в усіх його вимірах. Проте на відміну від справжньої міфологічної Ліліт, яка втілювалася у біологічний об'єкт (вкрай рідко у матеріальний неживий), Ліліт-Ванда в якості об'єкта використання, втілення додатково часто обирала *нематеріальні, не-вловимі* речі, впливаючи у такий спосіб на сам мелос свого внутрішнього світу (самозбуджуючись), щоб потім повіяти ним, «дихнути» на чергову жертву роду *maskulinit*: «Марсельєза! Пісня, що змінила світ, <...> з неї черпали міць і вона слугувала поштовхом до історичних перетворень. <...> Автор тієї пісні, навіть не знаючи про те, був одним з титанів людства. Був справжнім деміургом нових часів. **Могла би вас сильно кохати. Могла би дати вам неземне щастя** (виділення моє. – Я. О.). О, якби зуміла бути для вас натхненням! Світ зараз потребує нової пісні. Якби зуміла бути для вас натхненням для створення такої пісні! Кохала би вас. О, мій милий!» [1, s. 71].

Духопідйомна пісня – й тілесні утіхи. *Марсельєза, тремтіть тирани* – і неземне плотське щастя. Перетворення, нове творення світу – і лежання у парі під березою з метою далеко не революційною... Опулюється вульгарність, бахтінська карнавалізація серйозних речей, що впливає на формування особистості, її моральність, негативно вирізняє серед навколишніх людей. Парадигмальний критерій проблемного поля, здатний створити концептуальне бачення світогляду представленої особи, змінюється і зазнає метаморфози у своїй екзистенційній сутності.

У тому і полягає підступність Ліліт-Ванди, що вона надає іншого, негативного сенсу базовим нематеріальним речам. Те, що повинна формувати, створювати – руйнує і знищує. Причому перед тим, як реалізувати руйнацію – обворожить й ошукає: «Капельмейстер лупав очима в німому переляку; у цей момент він був мийником, кухарем, але тільки не штабним сержантом» [1, s. 71]. У такий спосіб і відбувається додання, переступлення *табу* людської поведінки, коли виконуються цілком звиклі і приємні для декого речі, проте вони дивні у своїй імплементації і небезпечні для навколишніх у своїх дрібницях, що наближають катастрофу.

«У світі на плин справ впливають дрібні речі. Від одного слова, одного руху, одного подмуху вітру часто залежить доля найважливі-

ших справ. Усе тісно переплетено. Від чийогось покашлювання може дійти до відкриття Америки або перемога на Марні могла бути обумовленою з'їденою натщесерце редькою» [1, s. 65], – говорить Ванда під впливом чергової своєї думки, уявивши себе можновладною панною над самою історією. А важелем для її перетворення, так би мовити, для зміни, апокаліптичним двигуном майбутніх змін вона бачить лише асерторичне обожнювання «з'їденої натщесерце редьки».

Величність наміру об'єктивується в локус якоїсь дрібниці, а то і децици. З часом така незначність затуляє первісну величність і примітивізує як сам намір, так і особистість-носія. Коли таких спримітивізованих особистостей стає певна кількість серед великої спільноти, постає необхідність каналізування їхньої енергії (внаслідок неусвідомлення такою масою конкретної мети своїх діянь), щоб не дати втілитися дискурсу «життя своє беру зі смерті», характерного для деяких лівацьких практик. Але коли особа сама по собі, серед нормальних й адекватних людей, роздумує: «Плювати треба на купи трупів, з трупів також може вийти нова ідея» [1, s. 77], і вона те вимовляє не спонтанно, є передісторія цієї фрази, і без жодних наслідків таке вимовляє, це означає, що велике вбачається на відстані, що десь в глибині соціального організму нуртує, формується, дозріває щось, про що казахстанські філософи Ж. Абдильдін і Р. Абдильдіна написали таким чином: «Суспільство, в якому знижено авторитет моральних цінностей, розмито моральні орієнтири, існувати не може, тому що будь-якому суспільству, особливо у критичні моменти, потрібен моральний стрижень, який підтримуватиме його, мобілізуватиме людей на досягнення. <...> Будь-яке суспільство, що прагне до процвітання (а будь-яка ідея на початках має на меті розквіт для тих людей, заради яких вона і придумується. – **Я. О.**), <...> мусить якнайбільше піклуватися про свою моральність, духовні природу, сенс та культуру, що супроводжує людину завжди, оскільки вона є людиною» [3, s. 82].

Щоб керувати людьми зі зниженими моральними якостями, людьми без внутрішнього стрижня, але які можуть беззастережно йти за вождем, що обіцяє їм Щастя (!) (оскільки головним в усьому є дрібниця, від якої залежить щось Велике, а значить уся увага на немасштабне,

обмежене, хуторянське, у чому немає імпульсу, поштовху до помічання чогось Вищого, інтелектуального), треба бути *Нащадком*, який легко переступить через усілякі *табу* (треба згадати сповідь цього Нащадка-самозванця Великому Сповідальникові), а щоб запевнити тим людям «розквіт» в їхньому приземленому розумінні, треба стати *Нащадком* в розумінні **саме** *Сина Ментора*, згідно з яким (розумінням) можна не лише переступати через *табу* в усьому, але і ламати *табу на табу* для необмежених можливостей в ім'я нових ідей *Особистості*, апробація яких відбувається переважно на купах тіл [1, s. 78].

Ванда Михайлов, незважаючи на університетське навчання, до рівня *Сина Ментора* з його теорією нащадковості все ж таки не могла дійти, оскільки завжди «нагадувала Будду» [1, s. 58], але Будду, зануреного у сьогодення, не у філософію вічності; зануреного у «товаришування з Муссоліні і президентом Рузвельтом» [1, s. 59], а не в закони Всесвіту, як то належить Богу й іноді може бути **дозволено** Князеві, Королю, Нащадку. Через що Ванда здатна лише, як і демо-ница Ліліт, робити бурі-нещастя, оповиті пустою словесною формою на вустах стосовно ідей, які сама глибоко не розуміє. Зовнішня відчуженість «сучасного Будди» ніби знецінює тягар Нащадка, який Ванда-Ліліт не може винести. Але вона не може навіть підвестися до самознищення *псевдо-Будди* в собі, як то зробив Нащадок. Йдеться не про фізіологічне знищення. Йдеться про базове розуміння наслідків імплементації її бажань, її «ідей» навіть після того, що народила дівчина з Турмонського лісу. Нащадка самовбита дівчина-підліток врешті-решт привела до Сповідника, де він почув:

«– Я бачу... я бачу як наяву, – вигукнув <...> проникливим до самої глибини душі голосом і з виразом потужного горя, – що ніколи ви, бідний, померлий юначе, не стояли так близько до самого жадливого злочину, як у цю хвилину!

– Заспокойтеся! – повторював не на жарт занепокоєний за нього <...>, – я, може, ще відкладу... ви праві, я, може, не витримаю, я зі злості вчиню новий злочин... усе це так... ви праві, я відкладу.

– Ні, не після оприлюднення, а ще до оприлюднення аркушків сповіді, за день, за годину, може, до великого кроку, ви кинетеся у новий злочин як у порятунку, щоб лише *уникнути* оприлюднених аркушків!

<...> навіть затремтів від гніву й майже від переляку.

– Проклятий психолог! – обірвав він раптом, лютуючи, й, не озираючись, вийшов із келії» [6, s. 664].

А потім: «...На столику лежав клапоть паперу зі словами олівцем “Нікого не винити, я сам”» [6, s. 632].

А Ванду залізнична катастрофа, організована нею самою шляхом переведення важеля у будці стрілочника в момент відсутності там батька, змусила тільки затулити очі руками, щоб у трощі вагонів побачити, почути «нове, владне життя... у далекому, могутньому Римі» [1, s. 78].

Нащадок нищить, крім себе, і тих, хто повірив у нього. Зусилля Ванди Михайлов повернути когось у свою «ідею» чи то Великого Риму, чи то диктатора Всесвіту, чи то «керування плином речей» [1, s. 74] ні до чого не призвели, але після знищення інших (не внаслідок помсти, а щоб пришвидшити біг історії) Ліліт сучасності і не помишляє робити собі кінець, подібно до *нащадка*, як покутування якоїсь провини псевдобуддизму («Будда» від того далекий, не розуміє). Вона:

«Посміхалася завжди в'яло і із занепокоєнням. Ходила у тенісному взутті, рожевому светрі і студентській кепці, хоча її начебто й усунуто з університету. <...> ...тоді чайлася у темряві, часто у чоловічому вбранні, і коли до казарм йшли сержанти і взводні, вискакувала з-за тополі, заклопотана й усміхнена:

– Акуку!» [1, s. 79].

Так Чеслав Страшевич зображує звичайний **тероризм**, який просягає свої щупальця в тихому, спокійному місці без жодного політичного підтексту, що ґрунтується на уяві. Такий тероризм, що гвалтує будь-які суспільні *табу* під машкарою дивацтв певної особи, **набагато гірший** від індивідуального цілеспрямованого позбавлення

життя з політичних мотивів, яке описувалося багатьма письменниками, зокрема Вацлавом Гонсьоровським у Польщі у низці своїх творів публіцистичного ґатунку [7–9]. Він гірший виміром безсенсності своїх наслідків та імпульсивності приводу, який ніколи неможливо передбачити чи вгадати. Така особа, такий (така) «Будда» як Ванда-Ліліт Михайлов ніколи ні з ким не поділиться своїми думками, своїми нуртуваннями, хвилюваннями, бажаннями. Прекурсором її наміру може стати, або взагалі може бути постійно, якась дрібна риса в «буддистських» дивацтвах, навіть не помічена іншими людьми, що знаходяться поруч із нею, а особистим аксіологічним критерієм при оцінці результатів атентату на підвалини суспільної екзистенції у подібних Ліліт може бути (і часто-густо є) «акуку». Політичні змовники-терористи – герої літературних творів – виразно і конкретно артикулювали свої цілі і задачі (як правило, у вузькому колі однодумців, не публічно) і їх можна було спрогнозувати, зрозумівши перед тим їхні спонуки (а іноді і секрети). У випадку Ванди жоден прогноз не має сенсу, оскільки «Будда», як зазначено вище, ніколи і нікому нічого не говорить, ніколи нічого не пояснює. Проте робить свою справу для... У тому і полягає жакхлива потворність питання, вникнення в яке викликає відразу до самого роду людського.

Чеслав Страшевич закінчує своїх «Зозульок...» тим, що Ванда знову посміхається, знову вискакує з якихось укриттів, лякаючи інших, знову «акуку» і знову вона **заклопотана**. Це означає, що певна позбавлена індивідуальності Ванда є серед нас і несе вже самим цим фактом загрозу усім. Автор нічого не говорить, як убезпечитися від таких типажів всередині соціуму, але мелос інтертекстуальності з аналогічними за тематикою творами наводить на думку, що треба діяти в дискурсі повільної адсорбції внутрішнього світу подібних осіб зовнішнім культурним середовищем, в якому вони живуть. Діяти **не після скоєного атентату** (то буде вже запізно), а на етапі початкової легітимізації *homo sapiens* як члена суспільства: «<...> почати дещо здалеку <...>» [6, с. 7]. Інакше кожній цивілізованій людині, коли неминуче у противному разі навколо неї відбудеться негация *табу* в усьому, залишиться лише повторити фразу Ангєррана де Ма-

ринь: «Будь-який неправий вчинок, навіть здійснений заради правої справи, несе в собі прокляття» [4, s. 479], намагаючись витлумачити для себе причинно-наслідковий зв'язок в діях індивідуально-колективної, але одночасно і позбавленої конкретної індивідуальності Ванди-«Будди»-Ліліт.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES)

1. Straszewicz, Cz. (2020). Kukulki z lasku Vizile. W *Arcana*. № 3 (153), S. 57–79.
2. Bauman, Z (2006). *Пłynна nowoczesność*. przeł. Tomasz Kuntz. Kraków. Wyd-wo Literackie. 350 s.
3. Abdildinas, J. M. Abdildin, R. Zh. (2020). Moralės raida žmogaus ir kultūros istorijoje. W *Filosofijos klausimai*. № 8, S. 72–83.
4. Druon, M. (1981). Kelias į Montfaucon, W *Château-Gaillard kalinys*. Vilnius. Literatūros leid. S. 427–490.
5. Kašurnikovas, N. A. (2009). Apie kunigaikščio archetipą romane «Demonai», W *Dostojevskis ir pasaulio kultūra : almanachas*, kompl. K. A. Stepanyan, V. I. Etovas, №. 26, S. 63–67.
6. Dostojevskis, F. (2005). Demonai. W *Mėgstamiausia kolek. op. prie 9 t.* (T. 7, 848 s.). Kaunas: [S.n.].
7. Gąsiorowski, W. (1935). *Anarchiści*. Warszawa: [S.n.]. 3-e wyd. 210 s.
8. Sclavus, Wiesław (Gąsiorowski, W.) (1957). *Królobójcy*. Warszawa: [S.n.]. 275 s.
9. Sclavus, Wiesław (Gąsiorowski, W.) (1908). *Nihiliści*. Lwow: [S.n.]. 410 s.